

Nr 1115

Av herr **Grebäck m. fl.**, om åtgärder för att stärka allmänhetens insyn i och inflytande över samhällsplaneringen.

(Lika lydande med motion nr 961 i Första kammaren)

Under ett flertal år har centerpartiet i motioner framfört förslag i syfte att vidga allmänhetens möjligheter till insyn och inflytande i samhällsplaneringen.

Motionerna har i sak blivit positivt behandlade. Motioner, i vilka vi föreslog undanröjande av bestämmelserna i 8 § i sekretesslagen, som möjliggör hemlighållande av planärenden, har överlämnats till en utredning som har att revidera sekretesslagstiftningen. Vårt krav på att allmänhet och organisationer på ett tidigt stadium skall beredas möjlighet att delta i och påverka planeringen har överlämnats till bygglagutredningen. Detsamma gäller vårt förslag om att alternativa planer skall upprättas för att stimulera debatten och bereda de förtroendevalda möjligheter till ett reellt val.

Det finns enligt vår mening anledning att åter ta upp demokratifrågorna inom samhällsplaneringen till behandling. Det torde råda allmän enighet om kravet på en vidgad plandemokrati. Den utredning som närmast har att beakta hithörande frågor, bygglagutredningen, torde arbeta till slutet av 1970-talet. Den lagstiftning som avses komma till stånd på grundval av utredningsarbetet kommer förmodligen inte att träda i kraft förrän under början av 1980-talet. Uppgiften att skapa en bred debatt om planeringsfrågorna och ett decentraliserat beslutsfattande får, enligt vår mening, inte fördröjas av det utredningsarbete som pågår.

Det är inte så många år sedan ansträngningar för att vidga demokratin i planeringsprocessen möttes med skepsis. Dels sades det att det endast var frågor för kvalificerade experter, dels trodde man inte att allmänheten skulle vara särskilt intresserad av att engagera sig i planeringsfrågorna. Båda invändningarna är felaktiga, vilket inte minst de senaste årens försök till plandemokrati visat. Uppkomsten av s. k. byalag visar också att intresset för boendemiljön är stort. Stora fördelar skulle kunna vinnas om föreningar, organisationer och enskilda hade en allmänt accepterad form för att kanalisera sina intressen. Förbättringsförslag behöver då inte komma efter det att planerna fastställts. Debatten skulle kunna bli mer konstruktiv, vilket alla parter skulle tjäna på.

I motion II:335 till 1969 års riksdag (Grebäck m. fl.) hemställdes bland annat att en skrivelse skulle sändas till kommunerna med rekommendationer om att pröva olika vägar för att på ett tidigt stadium möjliggöra insyn och stimulera till debatt om såväl målsättningar och program för kommunens utveckling och planering som

skisser och planer. Förslaget synes ha beaktats, om inte genom riksdagens beslut, så genom den skrivelse som statens planverk den 9 december 1969 utsände till landets byggnadsnämnder. Skrivelsen är rubricerad "Medborgarinsyn i bebyggelseplaneringen" och behandlar på ett förtjänstfullt och klargörande sätt gällande lagstiftnings möjligheter till insyn. Rekommendationer lämnas från planverkets sida om en allmän och meningsfull medborgardebatt. Det är enligt vår uppfattning värdefullt att planverket genom skrivelser och uttalanden klargör sin inställning och intresserar kommuner för dessa angelägna frågor.

Planverkets skrivelse handlar främst om insynsmöjligheterna och mindre om möjligheterna till reellt inflytande. Man bör hålla isär begreppen insyn och inflytande då det förra endast utgör en förutsättning för det senare. Erfarenheterna visar att aldrig så stora möjligheter till insyn är förfelade om inte viss marknadsföring sker av faktamaterialet. För att intressera och locka till aktivitet i planeringsfrågor måste det givetvis finnas kanaler för påverkan. Det är på denna punkt som ett beslut av riksdagen skulle kunna medföra förbättrade möjligheter. Om lagstiftning inte bedöms böra tillgripas torde uppdrag kunna lämnas åt planverket att utkomma med anvisningar om ett ökat medborgarinflytande.

Byggnadsstadgans 14 § talar visserligen om att den som upprättar förslag till plan även skall samråda med enskilda personer som kan ha ett väsentligt intresse av frågan. Tolkningen och tillämpningen av denna paragraf har kommit att bli mycket snäv. Det torde vara svårt, för att inte säga omöjligt, att avgränsa den krets som har ett väsentligt intresse av planeringen. Vi anser att möjligheter till samråd bör ges redan på ett tidigt stadium. Vad gäller översiktsplaner, som region-, general- och dispositionsplaner, är det uppenbart att en vid krets intressenter berörs. Flera, även utanför kommunen eller området, kan komma att utnyttja de anläggningar som planeras. Även om kretsen intressenter är mindre vid detaljplaners upprättande finns det ingen anledning att inte låta den som anser sig ha synpunkter och förslag framkomma med sådana oavsett bostadsort och ställning.

Som nämnts har en vidgad plandemokrati med positivt resultat prövats på flera ställen under den senaste tiden. Som exempel kan nämnas att för Nacka—Boo—Saltsjöbadens kommunblock har upprättats sex olika alternativ för den framtida utvecklingen av blocket som invånarna i de tre kommunerna skall få säga sin mening om. Till information och kontakt har 130 000 kr. avsatts. Bland frågorna som ställs är hur många man vill bli i blocket. Tidningar om alternativen framställs, affischering sker och mötespaket och studiematerial framställs för föreningar och skolor. Genom stormöten och debatter avser man att få fram en välinformerad allmänhets synpunkter. Försöket är ännu inte avslutat. Nacka—Boo—Saltsjöbadens kommuners försök gäller översiktsplaneringen. I Kungälv har en metod prövats för stadspanelläggningen. Redan då planerna låg i koncept inbjöds allmänheten till möten och en utställning anordnades. Alla gavs möjlighet att komma med inlägg eller lämna skriftliga förslag. Vid det fortsatta stadsplanearbetet försöker man ta hänsyn till de förslag som inkommit.

Det finns all anledning från samhällets sida att uppmuntra och stödja den miljö-

debatt som startat på bred front. Inte minst gäller det beträffande bebyggelseområdenas utformning. Sambanden är starka mellan sociala förhållanden och psykisk hälsa å den ena sidan och samhällenas utformning å den andra. Inte bara den fysiska utan även den sociala miljöns utformning måste beaktas. Den ålders-, inkomst- och yrkesmässiga skiktning som nu tillåts ske genom bebyggelseplaneringen och byggandet är ett allvarligt hinder mot ökad jämlikhet och social gemenskap.

Allmänhetens berättigade krav på insyn och inflytande på alla nivåer i planeringsprocessen bör snarast tillgodoses genom att bindande skyldigheter om plandemokrati införs för kommunerna. En kontinuerlig marknadsföring av idéer och förslag bör ske på alla plannivåer och i alla stadier av planens upprättande. Kanaler för inflytande bör tillskapas. Politiska och fackliga organisationer, hyresgäströrelsen, stadsdelsråd och byalag samt skolor och andra som visar intresse för planen bör erbjudas möjlighet att avlämna yttrande. Erfarenheterna från de försök som gjorts eller pågår bör tas till vara. Ett par av dem har kort berörts ovan. Modeller för en fördjupad plandemokrati bör, i samarbete med kommunerna, kunna utarbetas utan att man väntar på den nya bygglagstiftningen.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att stärka allmänhetens insyn och inflytande i samhällsplaneringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen.

Stockholm den 28 januari 1970

Erik Grebäck (cp)

Stig Josefson (cp)
i Arrie

Einar Larsson (cp)
i Borrby
